

ЩОДО ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНИЙ ПРОЦЕС

Державотворчі процеси, які відбуваються нині в Україні, охоплюють усі ділянки життя. Процес становлення національної школи України характеризується пошуками таких педагогічних технологій, які максимально сприяли б формуванню соціально активної, творчої особистості, здатної до самостійної регуляції власної життєдіяльності. Особливо актуальною є проблема становлення нової вищої української школи, яка покликана формувати національно свідомих і духовно багатих професіоналів високого гатунку. Виникла гостра необхідність гуманізації та гуманітаризації навчально-пізнавальної діяльності студентів. Цьому сприяє вироблення в майбутніх фахівців гуманістичних рис, посилення впливу соціально-педагогічних факторів на розвиток особистості спеціаліста як суб'єкта соціальної і духовної творчості в умовах посилення впливу нових ринкових відносин.

Сама культура особистісних відносин у ВНЗ розглядається сьогодні як основний показник морального суспільства, як важливий аспект, що виступає в ролі регулятора суспільного життя. Тому, наукове обґрунтування педагогічної технології як гуманітарної науки, урахування об'єктивних закономірностей наукового керівництва формування і розвитку професійних якостей у студентів виші стає історично зумовленою необхідністю, об'єктивним завданням педагогічної теорії та практики [7: 9-10].

Сьогодні актуалізувалася проблема входження України до європейського освітнього простору. Передумовою успіху цього є глибоке розуміння педагогами тенденцій розвитку освіти, зміни освітніх парадигм, моделей здобуття знань.

Ще зовсім недавно технологічний підхід майже не використовувався у вітчизняній практиці. Перші спроби зробили Т.А. Ільїна та М.В. Кларін аналізуючи іноземний досвід. Однак представників традиційної педагогіки лякає сьогодні виробничий термін "технологія". Її розуміють як процес із гарантованим результатом, що, на перший погляд, важко переносити в педагогічні явища.

Сплеск зацікавленості педагогічними технологіями характерний для шкіл США 30-х років минулого століття, коли з'явилися перші програми аудіовізуального навчання. Там же вперше використовувався термін "освітня технологія" (як будувати навчання та виховання). За 70 років поняття трансформувалося, проте єдиного визначення на сьогодні не існує. Можна лише говорити про певні тенденції наближення різних наукових шкіл до єдиної думки. Розвиток педагогічної думки в країнах США та Західної Європи пройшов шлях від ідеї запровадження ТЗН у навчання до ідеї організації навчання на засадах системного підходу, створення таких дидактичних систем, в яких раціонально поєднувалися всі складники забезпечення успішного навчання – технічні й людські ресурси, час і місце навчання.

Шлях трансформації терміну "педагогічна технологія" у вітчизняній педагогіці має певні відмінності та етапи еволюції: початковий (еклектичний), класифікаційний, частково-системний і цілісно-системний.

На першому етапі педагогічна технологія як наука, отримала поверхові, описові уявлення про свій предмет, його складові. На другому етапі ці уявлення пов'язуються між собою, але зовнішньо і частково. На третьому прояснюються частково внутрішні зв'язки наукових понять, категорій, закономірностей. На четвертому - внутрішній зв'язок у поняттях, категоріях, закономірностях між ними стає повним, цілісним, всезагальним. Поняття об'єднуються в категорії, категорії поєднуються з категоріями, взаємо-перетворюються і разом через свою систему (взаємодію) адекватно відображають динаміку природи предмета педагогічної технології, зв'язки його складових у їх безпосередньому і опосередкованому русі, взаємо-розвитку.

Теорія педагогічних технологій на початку ХХІ століття знаходиться на третьому частково-системному етапі розвитку. Майже всі її поняття вже класифіковані (зовнішньо пов'язані між собою і з категоріями), поняття і категорії співвідносні, але всі вони поверхові, вузькі, або дуже узагальнені, зміст мають частковий, не набули всезагального характеру і тому працездатні лише частково, обмежено. Розвиток теорії педагогічної технології дозволить їй у найближчому майбутньому вийти на більш динамічний високий рівень [7: 10-11].

Сучасна педагогічна технологія охоплює коло теоретичних та практичних питань керування, організації навчального процесу, методів та засобів навчання. Своїми походженнями вона зобов'язана реалізації педотехнічних ідей, що висловлювались на рубежі ХХ ст. засновники прагматичної психології та педагогіки (І.Джеймс, Д.Дьюї, С.Холл, Р.Торндайк), представники "індустріальної педагогіки" (Тейлор, Ф.Б. Гілберт).

Технологізація навчального та виховного процесів пов'язана з цошуком таких дидактичних підходів, які б мали змогу перетворити навчання на своєрідний "виробничо-технологічний процес з гарантованим результатом". Науково-технічна революція, яка торкнулася всіх галузей науки, техніки, суспільного життя, освіти, наповнює педагогіку новим змістом.

Існує велика кількість визначень терміна "педагогічна технологія". Слово "технологія" грецького походження й означає "знання про майстерність". Поняття "педагогічна технологія" останнім часом дедалі більше поширюється в науці й освіті. Його варіанти - "педагогічна технологія", "технологія навчання", "освітня технологія", "технологія в навчанні", "технологія в освіті" - широко використовуються в психолого-педагогічній літературі та мають понад 300 формулювань, залежно від того, як автори уявляють структуру та компоненти освітнього процесу. Аналіз еволюції поняття "педагогічна технологія" дає змогу прогнозувати технологічні тенденції в освіті. Трансформація терміна - від "технології в навчанні" до "технології освіти", а потім до "педагогічної технології" - відповідає зміні його змісту. Ми, у свою чергу, оберемо наступне визначення "педагогічної технології": це така побудова діяльності педагога, в якій всі дії, що входять до неї, побудовані у відповідній послідовності та цілісності, а виконання зумовлює досягнення необхідного результату та має прогнозований характер [1, 5].

Значними рисами сучасних визначень понять "педагогічна технологія" є такі:

- розробка конкретного педагогічного задуму на базі ціннісних орієнтацій, цільових настанов автора або колективу під конкретний очікуваний результат;
- побудова технологічної послідовності дій у відповідності до запланованої мети, та гарантованих досягнень міцного

засвоєння рівня державного стандарту освіти усіма учнями;

- своєчасне прогнозування взаємопов'язаної діяльності вчителя та учнів при забезпеченні освітніх потреб кожного учня у відповідності до його індивідуальних здібностей;

- поступове та послідовне втілення елементів педагогічних технологій будь-яким учителем;

- діагностичні процедури, які містять критерії, показники, засоби вимірювання результатів діяльності.

Велика кількість педагогічних технологій, що існують, за своєю метою, змістом, методам, що застосовуються та засобам, мають спільні риси, **але** різняться за різними параметрами.

За рівнем застосування технології бувають: загальнопедагогічними, окремопредметними, локальними (модульними).

Загальнопедагогічна технологія характеризується цілісністю педагогічного процесу в області, навчальному закладі, на певному рівні навчання та базується на певному підґрунті, тобто має філософську основу.

Окремопредметна являє собою сукупність засобів та методів для реалізації певного змісту навчання та виховання в межах предмета одним учителем.

Локальні (модульні) використовуються в окремих частинах навчально-виховного процесу.

Необхідно також зазначити, що будь-яка технологія бере свої витoki з уявлень щодо джерел, першопричин, що визначають психічний розвиток людини, а саме біо-, соціо-, психогенні ідеалістичні фактори.

В сучасній психологічній науці існує ряд концепцій, які обумовлюють своє розуміння суспільного знання певною людиною і, відповідно, структурою його пізнавальних дій.

Концепції бувають: інтеріоризаторські, біхевіористські, сугестивні, асоціативно-рефлексивні, нейролінгвістичне програмування.

За орієнтацією на особистісні структури педагогічні технології різняться на: інформаційні, евристичні та технології саморозвитку.

За характером змісту та структури технології діляться на: навчальні, виховні, релігійні, загальноосвітні, професійні, гуманістичні, технократичні, моно- та політологічні.

За організаційними формами технології бувають: класно-урочні, альтернативні, академічні, клубні, індивідуальні, групові, технології колективних засобів навчання, та диференційного навчання.

За підходом до особистості - авторитарні, особистісно-орієнтовані, гумано-особистісні, технології співпраці та вільного виховання.

Також технології різняться за **типом управління пізнавальною діяльністю**: традиційні (класичне лекційне, навчання за книгою), диференційні (система малих груп, система "репетитор"), програмовані (комп'ютерне, програмне).

Взаємодія викладача і студента може бути:

- розосереджена;
- за циклами (з контролем, самоконтролем та взаємоконтролем);
- розсіяна (фронтальна);
- спрямована (індивідуальна).

Слід зазначити, що реалізація технології неможливо без її опису та аналізу.

Опис технології характеризується визначенням її програмово-методичного забезпечення: визначаються необхідні навчальні плани та програми, навчальні та методичні посібники, дидактичний матеріал, інструментарій для діагностики педагогічних процесів.

Отже, аналіз структури педагогічної технології дає можливість говорити, про синтез досягнення науки і практики, здобутки минулого досвіду і сучасності, поєднання традиції й новаторства, класичного та альтернативного підходів до розв'язання навчально-виховних завдань.

Структура педагогічної технології з погляду багатьох дослідників (Г.К. Селевко, С.Ф. Клепко, П.І. Матвієнко та ін.) має три складові:

- 1) Концептуальна частина.
- 2) Змістова частина.
- 3) Процесуальна частина.

Також необхідно звернути увагу на особливість структури педагогічної технології. Усі її частини - не є механічною сукупністю окремих елементів. Вони утворюють цілісність, систему, в якій кожна частина підпорядковується іншій і в той же час визначає її зміст (мета навчання визначає його зміст, а зміст - вибір засобів орієнтації навчання). Тому можна говорити про структурні частини технології як її системотворюючі компоненти.

Знання структури технології, уміння її "читати" - обов'язкова умова ефективної діяльності вчителя. Адже, сьогодні вчитель має можливість самостійного вибору та використання будь-якої педагогічної технології, яка репрезентується у педагогічному просторі. Зорієнтуватися в цій технологічній "мозаїці" допоможе аналіз структури педагогічної технології та її класифікаційної характеристики [6: 31].

Аби зробити правильний вибір педагогічної технології, необхідно провести експертизу її структури на предмет можливості використання в конкретних умовах педагогічної діяльності. Орієнтована програма такої експертизи вбачається нами в наступній проекції.

1. Визначення актуальності технології для даного досвіду організації навчально-виховного процесу – аналіз цільових орієнтирів, концептуальних положень, результатів навчання та виховання.

2. Встановлення відповідності процесуальної частини умовам, можливостям роботи учителя.

3. Аналіз доцільності запропонованої витрати часу, інтелектуальних зусиль.

Структурними складовими реалізації технології є наступні:

1. Ідентифікація у відповідності з прийнятою систематизацією (класифікаційною системою).

2. Найменування технології, що відображає принципову ідею, сутність системи, що застосовується, навчання або головний напрямок модернізації навчально-виховного процесу.

3. В констатуючій частині надається стислий опис провідних ідей, гіпотез, принципів технології: цільові настанови, орієнтація, головний фактор розвитку, який використовується, наукова концепція засвоєння, місце студента в навчальному

процесі.

4. Особливості змісту освіти складають орієнтацію на особистісні структури; об'єм змісту освіти, дидактична структура навчального плану, матеріалу, програм, форми викладу.

5. В процесуальній характеристиці технології представлена доцільність та оптимальність окремих елементів, комплекс усіх методичних засобів, адекватність змісту освіти контингенту студентів (особливості методики, засобів навчання, форми навчального процесу, категорій студентів).

6. Програмно-методичне забезпечення повинно відповідати вимогам науковості, технологічності, достатньої цілісності та реальності здійснення (навчальні плани та програми, навчальні та методичні посібники, дидактичний матеріал, наочні та технічні засоби навчання, діагностичний інструментарій).

Лише від отриманих результатів виконаної роботи учитель приймає рішення про можливість використання тієї чи іншої педагогічної технології.

Технологія навчання або освітня технологія - це "приєднання" методики до конкретних умов, система використання відпрацьованих правил з урахуванням часу, місця, конкретних суб'єктів освіти, умов організації та протяжності педагогічного процесу. Тому про ефективність технологій можливо говорити не лише узагальнено, а лише стосовно певних учнів та педагогів. Іноді вчені отожднюють поняття "методика" та "технологія". Тому визначимо їх відмінності.

Методика навчання - це сукупність правил, прийомів та засобів за допомогою яких багатолітній досвід передається від одного покоління до іншого та формується новий досвід життєдіяльності людей [1: 15].

Однак, ця сукупність слугує лише орієнтиром, тому необхідна ще конкретна методика, "прив'язана" до потреб, мотивів, умов життя людей, їх освіти.

Методика навчання різним дисциплінам базується на основі шести загальноприйнятих ідей: дослідно-практичного, догматичного, пояснювально-ілюстра-тивного, адаптованого, розвиваючого, культурологічного навчання.

Методики навчання більш сталі, ніж технології, вони змінюються разом зі зміною освітньої ідеї. Технології мають велику кількість варіантів навіть у межах однієї методики. На сьогодні нараховується більше ста навчальних технологій.

Серед основних **причин виникнення** нових психолого-педагогічних технологій можливо виокремити наступні:

- необхідність більш глибокого обліку та використання психофізіологічних та особистісних здібностей студентів;
- розуміння необхідності заміни малоефективного вербального способу передачі знань системно-діяльнісним підходом;
- можливість проектування навчального процесу, організаційних форм взаємодії студента та вчителя, що забезпечує гарантовані результати навчання;
- потреба в зниженні негативних наслідків роботи малокваліфікованого педагога.

Сьогодні актуальною постає проблема ефективності результативного впровадження технології, пов'язана з багатьма чинниками, серед яких найбільш вагомими є низька інноваційна кваліфікація педагога, а саме: невміння вибрати необхідну книгу та технологію, вести експеримент, прогнозувати зміни. Одні педагоги до інновацій не готові методично, інші – психологічно, треті – технологічно [1, 5].

Отже, підсумовуючи викладене та беручи до уваги аналіз сучасних досліджень науковців (О. Пехота, І. Підласий, О. Шпак та ін.) ми можемо виокремити своє визначення поняття "педагогічна технологія": це науково обґрунтована системна модель діяльності вчителя, яка містить опис алгоритму його дій з розв'язку певної навчально-виховної проблеми.

Наприклад, застосування вчителям апробованої технології активізації пізнавальної діяльності студентів у навчанні допоможе вирішити проблему розвитку пошукової активності, їхнього пізнавального інтересу, творчого мислення. Використання соціально-виховних технологій у роботі сприятиме успішній соціалізації студентів завдяки оволодінню ними формами людської життєдіяльності, розвитку соціально значущих якостей особистості.

Якщо пригадати, що педагогічна діяльність – це ланцюжок розв'язання педагогічних завдань, то можна зрозуміти, яку велику кількість навчально-виховних проблем доводиться вирішувати вчителю щодня. Застосування науково обґрунтованих (а в певному сенсі - і стандартизованих) педагогічних технологій допоможе йому оптимізувати власну діяльність як процес управління діями студентів, спрямованих на їхній розвиток. Сучасні вчителі-майстри наближаються до здійснення педагогічної діяльності як технологічного процесу.

Погляд на виховання та навчання як на процеси технологічні, тобто такі, що відбуваються за правилами, особливостями технології, допомагають вчителю бути успішним. Про це свідчить досвід багатьох українських педагогів, які визнані майстрами педагогічної праці (А. Макаренка, В. Сухомлинського, О. Захаренка, В. Шаталова, І. Гончаренка та ін.). Ці вчителі працювали і зараз продовжують працювати за авторськими технологіями, розробленими з урахуванням досягнень психолого-педагогічної науки і умов своєї праці. Саме технологічний підхід забезпечує їм високу ефективність навчання. Тому можна стверджувати, що рівень професіоналізму вчителя сьогодні визначається безпосередньо рівнем його технологічності.

Кожен педагог – митець технології. Тому, вибір освітньої технології – це завжди вибір стратегії, пріоритетів, системи взаємодії, тактик навчання та стилю роботи вчителя з учнем.

Для педагога, котрий навчився працювати на технологічному рівні, завжди буде головним орієнтиром пізнавальний процес та його подальший розвиток.

Таким чином, узагальнюючі зазначене вище, доходимо висновків:

1. Педагогічна технологія - це така побудова діяльності педагога, в якій всі дії, що входять до неї, побудовані у відповідній послідовності та цілісності, а виконання зумовлює досягнення необхідного результату та має прогнозований характер.

2. Велика кількість педагогічних технологій, що існують, за своєю метою, змістом, методами, що застосовуються та засобам, мають спільні риси, але різняться за такими параметрами, як-то:

- рівень застосування;
- орієнтація на особистісні структури;
- характер змісту та структури;
- організаційні форми;

- підходи до особистості;
- тип управління пізнавальною діяльністю.

3. Незважаючи на те, що іноді вчені ототожнюють поняття "методика" та "технологія" між ними існують певні відмінності:

Методика навчання різних дисциплінам базується на основі шести загальноприйнятих ідей: дослідно-практичного, догматичного, пояснювально-ілюстративного, адаптованого, розвиваючого, культурологічного навчання. Технології мають велику кількість варіантів навіть у межах однієї методики.

Перспективи подальшої роботи вбачаються нами в дослідженні особистісно-орієнтованих технологій у процесі фахової підготовки майбутніх учителів іноземної мови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Педагогические технологии: [учеб. пособ. / авт.-сост. Т.П. Сальникова]. – М. : ТЦ Сфера, 2005. – 128 с.
2. Освітні технології у школі та вузі : мат-ли науково-практичної конф. / за науковою редакцією О.М. Пехоти. – Миколаїв : МФ НаУКМА, 1999. – 15 с.
3. Беспалько В.П. Слагаемые педагогической технологии / В.П. Беспалько. – М., 1989. – 158 с.
4. Пехота Е.Н. Технологический поход в образовании с позиции педагогики насилия и развития/ Е.Н. Пехота // Науковий вісник Південноукраїнського держ. пед. ун-ту ім. К.Д. Ушинського. Випуск 4. – Одеса, 1999. – 156 с.
5. Педагогічні технології: теорія та практика : Навчально-методичний посібник : [за ред. проф. М.В. Гринькової] // Полт. держ. пед. ун-т. ім. В.Г. Короленка. – П.: АСМІ, 2006. – 230 с.
6. Нісімчук А.С. Сучасні педагогічні технології: навчальний посібник / А.С. Нісімчук, О.С. Падалка, О.Т. Шпак. – К. : Видавн. центр "Просвіта" ; Пошуково-видавн. агентство "Книга Пам'яті України", 2000. – 368 с. (Бібліогр. : с. 363-365).

Подано до редакції 25.04.09

РЕЗЮМЕ

В статье рассматривается актуальная проблема современной педагогики: условия и факторы результативного внедрения педагогических технологий в образовательный процесс.

РЕЗЮМЕ

У статті розглядається актуальна проблема сучасної педагогіки: умови та фактори результативного впровадження педагогічних технологій в освітній процес.

SUMMARY

The article analyses some actual issues of modern pedagogics: terms and factors of effective introduction of pedagogical technologies in educational process.

Ключевые слова: педагогическая технология, образовательная технология, метод обучения.

Ключові слова: педагогічна технологія, навчальна технологія, метод навчання.

Keywords: pedagogical technology, educational technology, method of studies.
